

UHLÍK

Teď si čtenář jistě uvědomil, že tato kniha není učebnicí chemie. (...) Není ani autobiografií, leda v dílčích symbolických rysech, ale v tom smyslu je autobiografií vlastně každý literární spis, dokonce každé lidské dílo; je však svým způsobem historií. Je anebo by chtěla být mikrohistorií jednoho řemesla a jeho porážek, vítězství i bídy, kterou každý z nás zatouží jednou vyprávět, když cítí, že křivka jeho kariéry se zanedlouho uzavře a čas vymezený jeho umění se krátí.(...)

Stejně tak by si měl uvědomit každý student nad svou učebnicí chemie, že na jedné z těch mnoha stránek, možná v jediné řádce, v jediném vzorci nebo slovu je vepsána jeho budoucnost, nerozluštitelným písmem, které přečte až potom: po úspěchu, po chybě nebo vině, po vítězství nebo po porážce. Každý zkušený chemik, který otevře po letech starou učebnici na oné osudové stránce, pocítí záchrnu lásky nebo nenávisti, radosti či bezmoci.(...)

A právě k uhlíku mě váže starý dluh ze dnů, kdy se rozhodovalo o mém bytí a nebytí. Uhlíku, prvku života, patřil můj první literární sen, snil jsem hluboce a intenzivně v místech ve chvílích, kdy můj život měl pramalou cenu¹, právě tehdy jsem chtěl vyprávět příběh jednoho uhlíkového atomu.

Náš hrdina tedy přetrvává po sta milionů let, vázaný třemi atomy kyslíku a jedním atomem vápníku v podobě vápencové skály. (...) Čas pro něj neexistuje. (...) V jednu chvíli, kterou já jako vypravěč umístím do roku 1840, ho rána krumpáčem oddělí od skály a odsoudí ho do pece, čímž ho uvrhne do světa věčných změn. (...) Zmocnil se ho vítr, srazil ho k zemi a pak pozvedl do výšky deseti kilometrů. Vdechl ho sokol, sestoupil do jeho prudce pracujících plic. Třikrát se rozpustil v mořské vodě, jednou ve vodopádu horské bystřiny. (...) Atom pronikne do listu. Splyne s mohutnou a složitou molekulou, tak se aktivizuje a současně dostává rozhodující pokyn shůry v podobě zářivého svazečku slunečního světla; v okamžiku, jako muška lapená pavoukem, je zbaven svého kyslíku, sloučen s vodíkem a (jak se dnes domníváme) s fosforem a posléze je zapojen do některého řetězce, není důležité, zda do dlouhého či krátkého, ale je to řetězec života. To vše se odehrává v rychlosti, v tichu, při teplotě a tlaku okolní atmosféry, a zdarma. Drazí kolegové, až se naučíme dokázat totéž, vyřešíme problém hladu ve světě. ...kysličník uhličitý, což je vzdušná obdoba uhlíku, tento plyn přetavující základní surovinu života, trvalou zásobárnu, z níž čerpá všechno, co roste, a konečný osud všeho živého, není jednou z hlavních složek vzduchu, ale směšným odpadkem, nečistotou... Z lidského měřítka znamená tento fakt výsměšnou krkolomnost, nepochopitelnou exhibici zpupné všemohoucnosti, protože z oné neustále obnovované nečistoty vzduchu jsme vzešli my; my zvířata a my rostliny, my lidský druh, s našimi 4 miliardami rozporupných názorů a s našimi tisíciletými dějinami, s našimi válkami, hanbou, vznešeností i pýchou. (...)

Po dvaceti letech se o náš atom začne zajímat červotoč, prokousal svůj tunýlek mezi kmenem a kůrou. A hle, teď právě spolkl a vstřebal do vlastního těla hrdinu našeho příběhu, pak se zakuklil a na jaře se vyklubal v podobě ošklivého šedého motýla. Hmyzí exemplář je oplodněn, naklade vajíčka a

¹ Autor Primo Levi se narodil v Turíně v roce 1919 v nepřilíh zámožné židovské rodině. Studoval chemii, v roce 1941 dosáhl doktorátu. V září 1943, po německé okupaci severní Itálie, odešel k partyzánům, v polovině prosince byl jeho oddíl obklíčen fašistickou milicí. Levi byl uvězněn v koncentračním táboře ve Fossoli a v únoru roku 1944 byl deportován do Osvětimi, kde zůstal do příchodu sovětských vojsk v lednu 1945. Knihu Prvky života, ze které je i povídka Uhlík, napsal v roce 1975. V roce 1987 spáchal sebevraždu.

SLAVNÉ DNY

PŘÍBĚHY, KTERÉ PSALY HISTORII

zemře; maličká mrtvolka leží v podrostu. Sníh a slunce se nad uhlíkem střídají, aniž by jej nějak poznamenaly, je pohřben v suchém listí a humusu. Do práce se dávají všudypřítomní a neviditelní hrobaři, mikroorganismy humusu. Krunýř, cedr, někdejší červotoč. Znovu vzlétne do vzduchu.

Necháme ho třikrát obletět svět až do roku 1960 a na omluvu intervalu tak dlouhého vzhledem k lidským měřítkům upozorňujeme, že je naopak značně kratší než průměr, který prý činí asi 200 let. Každých 200 let uhlíkový atom, pokud není uvězněn v nyní již stabilních materiálech, vstupuje těsnou branou fotosyntézy do životního cyklu a opět jej stejnou cestou opouští.

Lze dokázat, že tento příběh je pravdivý, ač vymyšlený, je přesto pravdivý. Počet atomů je tak obrovský, že by se vždycky našel jeden, jehož příběh by odpovídal kterékoli vymyšlené historice. Mohl bych vyprávět nekonečné příběhy o atomech, které se promění v barvy a vůně květin, o jiných, které získají vznešenou polonesmrtelnost na zažloutlých stránkách nějakého archivního dokumentu nebo na plátně slavného malíře...

Je znovu mezi námi, ve sklenici mléka. Mléko je vypito. Ta částička, o kterou nám jde, pronikne střevní stěnou a vstoupí do krevního oběhu, na své pouti zaklepe na dveře jedné z nervových buněk. Ta buňka je buňka mozková, ten mozek je mým mozkem. Je to ta buňka, která v tomto okamžiku šťastně prošla všemožným ano a ne a přikazuje mé ruce, aby se jistým způsobem pohybovala po papíře.(...) Mezi dvěma hladinami energie vede mou ruku, aby vtiskla na papír tečku: tuto tečku.

Z doslovu (Vladimír Hořký): „*Mikrohistorie*“ *jedinice, příběh jednoho povolání, které nese s sebou vítězství i porážky, dostává tak u Leviho obecnější platnost: pochopení hmoty je nutnou podmínkou k pochopení vesmíru i lidské společnosti.*

Úkoly:

1. Jaké je téma technologicko – fantastické povídky (autorova vlastní definice subžánru)? (Pozor téma není děj!)
2. O jakém místě dle vašeho názoru autor mluví (*snil jsem hluboce a intenzivně v místech ve chvílích, kdy můj život měl pramalou cenu, právě tehdy jsem chtěl vyprávět příběh jednoho uhlíkového atomu.*)?
3. Jak text souvisí s poslední větou z promítnutého videa?(*První záběr naší planety Země z hloubi vesmíru...na tomto mrňavém bleděmodrém pixlu se odehrály celé lidské dějiny i celý náš život, takhle nepatrný je náš domov a stejně nicotní jsme i my...*)
4. Je podle vás existence jedinice nicotná? Je podle vás nicotná existence lidstva? Připravte si argumenty.
5. Koukněte se na spolužáka vedle vás a představte si, že se jedná pouze o shluk atomů.